

აკაკი წერეთლის უცნობი წერილები და მათი ატრიბუციის საკითხი

ნანა ფრუიძე

საქართველოს უნივერსიტეტი

a-mail:nan.pruidze@ug.edu.ge

DOI: <https://doi.org/10.52340/lac.2022.950>

ცნობილია, რომ მწერლები ზოგჯერ შეგნებულად ძალავენ თავიანთ ვინაობას და ისე აქვეყნებენ ნაშრომებს. ეს ბევრი მიზეზით შეიძლება აიხსნას. რასაკვირველია, მწერლის თანამედროვეებმა და, განსაკუთრებით, მისმა უახლოესმა გარემოცვამ, როგორც წესი, სიმართლე იცის, მაგრამ რაც დრო გადის, მეცნიერებისათვის მით უფრო რთულდება ავტორობის დადგენა. არადა, თუკი არ გვექნება საშუალება, რომ სრულად გავეცნოთ მწერლის ლიტერატურულ მემკვიდრეობას, ვერც ამ უკანასკნელის სრულფასოვნად შესწავლაზე გვექნება პრეტენზია. ამიტომაცაა, რომ კლასიკოსთა მემკვიდრეობის გამოცემისას უწყურადღებოდ არც სავარაუდო თხზულებებს ტოვებენ.

თხზულებები, რომელთა მიკუთვნების საკითხი საექვოა და სპეციალურ კვლევა-ძიებას ითხოვს, იბეჭდება თხზულებათა კრებულის ცალკე განყოფილებაში. ამგვარ განყოფილებას „Dubia“ ჰქვია. თუ დროთა განმავლობაში კვლევა დაადასტურებს ავტორობის საკითხს, მომდევნო აკადემიურ გამოცემაში ტექსტი ძირითად ნაწილში გადაინაცვლებს; საპირისპიროს დამტკიცების შემთხვევაში კი ამგვარ ტექსტს „Dubia“-დანაც ამოიღებენ.

ზოგადად, ავტორობის დადგენა საკმაოდ რთული პროცესია და სამი ძირითადი მიმართულებით ითხოვს კვლევას. ყველაზე მნიშვნელოვანი, ცხადია, დოკუმენტური წყაროს მოპოვებაა; ასევე, კვლევის საფუძველზე უნდა გამოვლინდეს იდეური და ენობრივ-სტილური მსგავსება ავტორის აღიარებულ და სავარაუდო თხზულებებს შორის.

საგულისხმოა, რომ აკაკის თხზულებათა დღემდე დაბეჭდილ არცერთ გამოცემას არ აქვს მსგავსი განყოფილება, არადა ნამდვილად არსებობს ისეთი ტექსტები, რომლებიც, შესაძლოა, მართლაც ეკუთვნოდნენ აკაკის კალამს.

ამჯერად ჩვენი კვლევის საგანია 1905-1906 წლებში შექმნილი ორი სტატია: „რა გამოჟღავნდა?“ (ივერია, 1905, #45) და „იმერეთის თავად-აზნაურობის სულ-მოკლეობა“ („ცნობის ფურცელი, 1906, #3034). ვფიქრობთ, ორივე წერილის ავტორი აკაკი წერეთელია და რაკი ამ მოსაზრებას მხოლოდ ირიბი მტკიცებულებები გააჩნია, ისინი უნდა დაიბეჭდოს ე.წ. „სავარაუდოთა“ განყოფილებაში. მაგრამ ამისათვის უნდა დაიშვას პრეცედენტი და აკაკი წერეთლის თხზულებათა სრულ აკადემიურ გამოცემას, რომელზეც ამჟამად მუშაობს შოთა რუსთაველის ქართული

ლიტერატურის ინსტიტუტის ტექსტოლოგიის განყოფილება, უნდა დაემატოს „Dubia“.

საკვანძო სიტყვები: აკაკი წერეთელი, „Dubia“, უცნობი წერილები.

ცნობილია, რომ მწერლები ზოგჯერ შეგნებულად მალავენ თავიანთ ვინაობას და ისე აქვეყნებენ ნაშრომებს. ეს, ერთი შეხედვით, უცნაური საქციელი ბევრი მიზეზით შეიძლება აიხსნას, თუმცა ეს ყველაზე ხშირად ხელისუფლებისათვის მიუღებელი იდეებისა და შეხედულებების გამო პრობლემების თავიდან აცილების სურვილითაა განპირობებული. მწერლის თანამედროვეებმა და, განსაკუთრებით, უახლოესმა გარემოცვამ, როგორც წესი, სიმართლე იცის, მაგრამ რაც დრო გადის, მეცნიერებისათვის მით უფრო რთულდება ავტორობის დადგენა. შესაბამისად, თუკი არ გვექნება საშუალება, რომ სრულად გავცნოთ მწერლის ლიტერატურულ მემკვიდრეობას, ვერც ამ უკანასკნელის სრულფასოვნად შესწავლაზე გვექნება პრეტენზია. ამიტომაცაა, რომ კლასიკოსთა მემკვიდრეობის გამოცემისას უყურადღებოდ არც სავარაუდო თხზულებებს ტოვებენ.

მსოფლიოში მიღებული პრაქტიკაა, რომ კლასიკოსის თხზულებათა სრული კრებულის ცალკე განყოფილებაში ან ცალკე ტომში დაბეჭდონ იმგვარი თხზულებები, რომელთა მიკუთვნების საკითხი საეჭვოა და სპეციალურ კვლევა-ძიებას ითხოვს. ამგვარ განყოფილებას „Dubia“ ჰქვია. ასე, მაგალითად, ილია ჭავჭავაძის თხზულებათა სრული კრებულის (ოც ტომად) XV ტომში სწორედ ხელმოუწერელი პუბლიცისტური წერილებია წარმოდგენილი.

შეიძლება ბევრმა საკამათოდ მიიჩნიოს სადავო ქმნილებათა სამეცნიერო გამოცემაში დაბეჭდვის საჭიროება, თუმცა უნდა ითქვას, რომ ასეთი გადაწყვეტილება რამდენიმე თვალსაზრისითაა გამართლებული: ერთი მხრივ, ასე თავიდან ავიცილებთ თხზულებათა „გაბნევას“ და მათ გაურკვეველი დროით „გაქრობას“ სამეცნიერო სივრციდან, მეორეც, მკვეთრად იზრდება ამ თხზულებების ტექსტოლოგთა თუ ლიტერატურისმცოდნეთა ინტერესის სფეროში მოქცევის ალბათობა. ამასთან, შესაძლოა, სხვა მსგავსი სტატუსის მქონე თხზულებათა ფონზე უკეთ გამოიკვეთოს, რამდენად შეიძლება ეკუთვნოდეს ესა თუ ის ტექსტი კონკრეტულ ავტორს. თუ დროთა განმავლობაში კვლევა დაადასტურებს ავტორობის საკითხს, მომდევნო აკადემიურ გამოცემაში ტექსტი ძირითად ნაწილში გადაინაცვლებს; საპირისპიროს დამტკიცების შემთხვევაში კი ამგვარ ტექსტს „Dubia“-დანაც ამოიღებენ.

ზოგადად, ავტორობის დაადგენა საკმაოდ რთული პროცესია და სამი ძირითადი მიმართულებით ითხოვს კვლევას: პირველი და ყველაზე მნიშვნელოვანი, ცხადია, დოკუმენტური წყაროს მოპოვებაა (თუმცა, ზოგჯერ ერთი შეხედვით ექვიმუტანელმა დოკუმენტმაც შეიძლება „გვიმტყუნოს“ და შეცდომაში შეგვიყვანოს); ასევე, კვლევის საფუძველზე უნდა გამოვლინდეს იდეური და ენობრივ-სტილური თანხვედრა ავტორის აღიარებულ და სავარაუდო თხზულებებს შორის. შეიძლება სამივე თვალსაზრისით დამაჯერებელ შედეგებზე გავიდეს მკვლევარი, მაგრამ მაინც ვერ მოხერხდეს სრული სიზუსტით ავტორობის დადასტურება. ასეთ შემთხვევაში,

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ტექსტი იბეჭდება სპეციალურ განყოფილებაში და ელის დამატებითი დამატკიცებელი გარემოებების გამოვლენას.

პროფესორი ლევან ჭრელაშვილი წლების მანძილზე მუშაობდა ქართველ მწერალთა ხელმოუწერელი ქმნილებების ავტორობის დადგენისა და მათი უცნობი ან ნაკლებად ცნობილი ფსევდონიმების თუ კრიპტონიმების გახსნის საკითხებზე, რითაც უდიდესი წვლილი შეიტანა ილიას, აკაკის, ვაჟასა თუ სხვა მწერალთა ლიტერატურული მემკვიდრეობის შესწავლის საქმეში. მართალია, მის მიერ გამოვლენილი თხზულებების დიდმა ნაწილმა მაინც „Dubia“-ში დაიდო ბინა, მაგრამ ისინი კვლავ მეცნიერთა ყურადღების არეალში რჩებიან და ადვილი შესაძლებელია, უახლოეს ხანებში კრებულების ძირითად ნაწილში გადაინაცვლონ.

ილია ჭავჭავაძის აკადემიური ოცტომეულის ზემოხსენებულ XV ტომში ძალიან ბევრი წერილი სწორედ ლევან ჭრელაშვილისა და სხვა მეცნიერების კვლევის საფუძველზეა შეტანილი. საგულისხმოა, რომ აკაკის თხზულებათა დღემდე დაბეჭდილ არცერთ გამოცემას არ აქვს მსგავსი განყოფილება, არადა ნამდვილად არსებობს ისეთი ტექსტები, რომლებიც, შესაძლოა, მართლაც ეკუთვნოდნენ აკაკის კალამს.

ამ რამდენიმე ხნის წინ ჟურნალში „ენა და კულტურა“ (2021, #25) გამოვაქვეყნეთ სტატია „აკაკი წერეთლის უცნობი წერილი 1906 წლის რეპრესიების შესახებ“, რომელშიც ვიმსჯელებთ მწერლის აქივში მიკვლეულ ტექსტზე სათაურით „იმერეთის გადაწვა მოძრაობის დროს“. მართალია, სტატია ხელმოუწერელი იყო, მაგრამ აკაკის ავტორობის საკითხი ეჭვქვეშ არ დაგვიყენებია, რადგან, ჯერ ერთი, ხელნაწერი ავტოგრაფი გახლდათ, მეორეც, როგორც იდეური, ისე ენობრივ - სტილური თვალსაზრისით ზუსტ თანხვედრას ავლენდა აკაკის მიერ ამავე ეპოქაში შექმნილ სხვა თხზულებებთან. სტატია მძაფრი საპროტესტო ხასიათით გამორჩეოდა და მეტად საყურადღებო დაკვირვებებს შეიცავდა, ამიტომაც გასაკვირი არ იყო, რომ ის ავტორს ვერსად დაებეჭდა. სწორედ ამ სტატიაზე მუშაობისას მიიქცია ჩვენი ყურადღება ორმა წერილმა, რომელთაგან ერთი 1905 წელსაა გამოქვეყნებული გაზ. „ივერიაში“, მეორე კი ზუსტად ერთი წლის შემდეგ დაბეჭდა „ცნობის ფურცელმა“. ორივე სტატიის ავტორის ვინაობა უცნობია (ერთი ხელმოუწერელია, მეორეს კი „ივერიელი“ აწერს ხელს). აკაკის საარქივო დოკუმენტებში (არც თბილისის და არც ქუთაისის საცავებში) ამ სტატიების ხელნაწერები არ შეგვხვებდრია, ანუ ჯერჯერობით ხელთ მხოლოდ ბეჭდური წყაროები გვაქვს.

ორივე ეს წერილი მჭიდრო იდეურ და აზრობრივ კავშირშია ამავე პერიოდში შექმნილ სხვა სტატიებთან, რომელთა ავტორობის საკითხი ბოლო წლებში დაზუსტდა. ვგულისხმობთ წერილებს „იმერეთის გადაწვა მოძრაობის დროს“ და „აღდგომა“ (ამ უკანასკნელის შესახებ ქალბატონმა ელზა ზარდიაშვილმა გამოქვეყნა კვლევა ჟურნალში „ლიტერატურული ძიებანი“). მეტიც, ჩვენი აზრით, ოთხივე ამ სტატიას შორის ერთგვარი მეზეზუშედეგობრივი დამოკიდებულებაც იკვეთება.

ზოგადად, აკაკისთვის დამახსიათებელია, რომ მისთვის მნიშვნელოვან საკითხს რამდენჯერმე დაუბრუნდეს და სხვადასხვა რაკურსით განიხილოს. 1905-1906 წლებში, ბუნებრივია, მწერლის ყურადღება იმპერიასა და კონკრეტულად

საქართველოში მიმდინარე მოვლენებზეა მიპყრობილი. აკაკის მიერ ამ პერიოდში შექმნილ ყველა ნაწარმოებს მსჭვალავს იმედიანი განწყობა, იგრძნობა სასიკეთო ცვლილებების მოლოდინი, მით უფრო, რომ რეალობა მართლაც იძლეოდა დადებითი პროგნოზის გაკეთების საშუალებას. ყველაზე მნიშვნელოვანი მოვლენა, ჩვენი აზრით, იყო 1905 წლის გაზაფხულზე ჩატარებული საგანგებო კრება, რომელსაც ესწრებოდნენ როგორც თბილისის, ისე - ქუთაისის გუბერნიის თავადაზნაურთა წარმომადგენლები. ხმათა უმრავლესობით (44 წარმომადგენელი 4-ის წინააღმდეგ) მიიღეს გადაწყვეტილება, ხელმწიფე-იმპერატორისათვის მიერთმიათ ადრესი საქართველოს ეროვნული ავტონომიის მოთხოვნით - სწორედ ამ ადრესის საფუძველზე შედგენილი პეტიცია გაგზავნა ქართველმა თავადაზნაურობამ 1907 წელს ჰააგის საერთაშორისო კონფერენციაზე და რუსეთ-საქართველოს 1783 წლის ტრაქტატის აღდგენა მოითხოვა. კრების ანგარიში ხელმოუწერლად გამოქვეყნდა „ივერიის“ 43-ე ნომერში სათაურით „რა გამომჟღავნდა?“, რომლის ავტორი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ჩვენი აზრით, აკაკი წერეთელი უნდა იყოს.

სტატიაში კმაყოფილებაა გამოთქმული, რომ ქართველმა თავადაზნაურობამ, რომელიც *„მთელი საუკუნის განმავლობაში მორიდებისა და მორჩილების პოლიტიკას ადგა.. მაინც შესამჩნევს სიფხიზლე და ცნობიერება გამოიჩინა“*. აკაკი თავის ბევრ პოეტურ თუ პროზაულ თხზულებაში ამახვილებს ყურადღებას რუსეთის ასწლოვანი ბატონობის შედეგებზე, რაც, უპირველეს ყოვლისა, ეროვნული სულისკვეთების მოჩლუგებასა და მედროვეთა აღზევებაში გამოიხატებოდა. შესაბამისად, ავტორს არ უკვირს, რომ ასეთი აღმავლობის დროსაც კი გამოჩნდნენ ისეთი პირები, რომლებიც *„არ ემხრობოდნენ ავტონომიის იდეას და ათასნაირ ხრიკებს იგონებდნენ, რომ უმრავლესობისათვის ნამდვილ პატრიოტულ საქმეში ხელი შეეშალათ“* [ივერია, 1905:1]. ავტორი მოურიდებლად ამხელს ამ ადამიანებს და დახვეწილი იუმორით აფასებს მათ პოზიციას: *„ბ.ბ. ივ. ჯაბადარმა, მ.ვ. მაჩაბელმა და გ. გაბაშვილმა ამ მხრით ძალიან იმეცადინეს და სწორედ უკვდავი სახელი მოიხვეჭეს. ამათ გამოილაშქრეს ავტონომიის იდეის წინააღმდეგ და კრებას ურჩევდნენ, ისეთი წეს-წყობილება მოითხოვეთ, სადაც ქართველი ხალხი, ვითარცა ერი, სამუდამოდ გათქვეფილი და გალესილი იქნებაო. საქმე იქამდის მივიდა, რომ ამ სამების ერთმა წევრმა ავტონომიის მოთხოვნა ბატონ-ყმობის შემოღების სურვილითაც კი ახსნა და თავად-აზნაურთა დემოკრატიულ ნაწილს ბატონ-ყმობის ტრფიალება დასწამა...“* [ივერია, 1905:1]. მომდევნო აბზაცში კი მათ და მათ მხარდამჭერს შემდეგი მოხდენილად შერჩეული დამაკნინებელი მეტსახელებით მოიხსენიებს: *„გახუნებული რადიკალი“*; *„ესკულაპი“* *„ქართველი ჩინოვნიკი“* და *„სამების ერთადერთი მოწაფე“*. *„გახუნებული რადიკალი“* ივანე სპირიდონის ძე ჯაბადარია(1852-1913), რომელთანაც აკაკის და ილიას ცხარე პოლემიკა ჰქონდათ საქართველოს ისტორიის ზოგიერთი საკითხის გაყალბების გამო. *„ესკულაპს“* ექიმ გრიგოლ (გიგო) დიმიტრის ძე გაბაშვილს (1854 - ?) უწოდებს, რომელიც სამედიცინო სამსახურის პოლკოვნიკი გახლდათ. *„ქართველი ჩინოვნიკი“* მიხეილ (მიშო) ვახტანგის ძე მაჩაბელიას (1858-1927), რომელიც *„ნადვორნი სოვეტნიკის წოდება ჰქონდა და წლების მანძილზე მუშაობდა ჯერ თბილისის თვითმმართველობის*

საფინანსო განყოფილებასა და სავაჭრო ზედამხედველთა უწყებაში, შემდგომში კი - თბილისის საქალაქო საბჭოს საფინანსო-საბიუჯეტო კომისიაში. რაც შეეხება „სამების ერთადერთ მოწაფეს“, სტატიიდან გამომდინარე, ის სტუდენტი სულხანიშვილია. სამწუხაროდ, ამ ადამიანზე ცნობები ვერ მოვიპოვეთ. სტატიის ბოლოს ავტორი აღტაცებას ვერ მალავს, რომ კრებაზე დამსწრე საზოგადოების აბსოლუტურმა უმრავლესობამ - 44 ხმით 4-ის წინააღმდეგ; „ამგვარად საყოველთაო, პირდაპირს, საიდუმლო და ყველასათვის თანასწორ საარჩევნო უფლებაზე დაფუძნებული ავტონომიური თვითმართველობა მოითხოვა. დამარცხდა სამება და ამ სამების ერთადერთი მოწაფე! მხოლოდ 4 ხმა აღმოჩნდა საქართველოს ავტონომიის მოწინააღმდეგე. ამ სახით კრების დიდძალმა უმრავლესობამ ეროვნულ-პოლიტიკური მომწიფება და გონიერება დაგვიმტკიცა.ვაშა!“ [ივერია,1905:1]. როგორც ვხედავთ, გარდა მოქალაქეობრივი პოზიციისა და დახვეწილი იუმორისა, გარკვეული ლექსიკური ერთეულები და გრამატიკული ფორმებიც მხარს უჭერს სტატიის აკაკისეულად მიჩნევას. მაგ.: „იმეცადინეს“, „გამოილაშქრა“, „წეს-წყობილება“, „ნამეტანი“ და სხვ. ტექსტში დასტურდება აკაკისთვის დამახასიათებელი ერთი ენობრივი ფორმის ხმარებაც. კერძოდ, -ებ ფორმანტის -ობ -ით ჩანაცვლება („... ნამეტან გაბედულობას ...ვერ მოვთხოვთ“).

რაც შეეხება მეორე სტატიას - „იმერეთის თავად-აზნაურობის სულ-მოკლეობა“ - შეიძლება დაბეჯითებით ითქვას, რომ მიუხედავად ერთწლიანი ინტერვალისა, ის უშუალო კავშირშია განხილულ სტატიასთან და მეტიც, ორივე ერთი და იმავე ადამიანის დაწერილია. სტატია იწყება ზუსტად ერთი წლის წინ გამოქვეყნებულ წერილზე მინიშნებით: „სწორედ შარშან ამ დროს იმერეთის თავ-აზნაურობამ, ხალხის ძლევა-მოსილ მოძრაობით გამოღვიძებულმა, ხმა ამოიღო და მოითხოვა ავტონომია ჩვენის ქვეყნისთვის.“ [ცნობის ფურცელი, 1906: 1]. თუ პირველი წერილი ერთგვარი სიამაყით იყო აღსავსე, ამჯერად ავტორი აღმფოთებას ვერ მალავს იმ სამარცხვინო ფაქტის გამო, რომ რეაქციის ზეობის მომენტში იმერეთის თავადაზნაურობის ერთმა ნაწილმა (30 ადამიანი) სულმოკლეობა გამოიჩინა და მთავრობას სამადლობელი წერილი გაუგზავნა რევოლუციური მოძრაობის ჩახშობისა და ქვეყნის „დამშვიდებისთვის“. ამავე მოვლენით გამოწვეული გულისწყრომას გამოხატული აკაკის სტატიაში „აღდგომა“. ქალბატონი ელზა ზარდიაშვილი მიიჩნევს, რომ „აკაკის, როგორც ენამწარე სატირიკოსის, რეაქცია სრულიად ბუნებრივია. მან სარკასტული ტონით გამსჭვალული ლექსი უძღვნა ამ ფაქტს და იგი ჩართო „ივერიის“ მოწინავეში „აღდგომა“ [ზარდიაშვილი,2014, :284].

თუ სტატიაში „რა გამომჟღავნდა?“ ავტორი ქართველი თავადაზნაურობის მიერ ადრესის გაგზავნის შეფასებისას აღნიშნავს, რომ ამ ნაბიჯით „მან დაამტკიცა თავისი ცნობიერება ...ეროვნულ-პოლიტიკური მომწიფება და გონიერება“ [ივერია,1905: 1], ამჯერად იძულებული აღიაროს, რომ ეს ნაჩქარევი დასკვნა აღმოჩნდა და მწუხარებით აღნიშნავს: „ნუ თუ ამდენად დაჰკარგა ყოველივე ყნოსვა პოლიტიკური, ყოველივე ზნეობრივი სიფაქიზე ამ წოდებამ, რომ თითქო ნიშნის მოსაგებად ამ გვარ უცნაურ მადლობებისა და მუხლ მოდრეკის განცხადება იკისრა?“ [ცნობის ფურცელი, 1906:1].

„რა აქვს სამადლობელი და სადღესასწაულო იმერეთის თავად-აზნაურობას?“ - კითხულობს ავტორი სტატიის შესავალში. სწორედ ამავე კითხვას სვამს და პასუხსაც იძლევა აკაკი სტატიაში „აღდგომა“ და მასში ჩართულ ლექსში:

„ვისი მადლობა. . . რისი მადლობა?!
ნეტავ რა არის სამადლობელი,
როდესაც უმწო, უმწყემსურ ცხვრებში
დათარეშობდეს მსუნავი მგელი!“ [ივერია, 1906:1].

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, პირველ სტატიაში - „რა გამომჟღავნდა?“ - ავტორი სამ კონკრეტულ პიროვნებას ასახელებს, რომლებმაც საქვეყნო საქმეს უღალატეს და ადრესს ხელი არ მოაწერეს. „ივერიაში“ გამოქვეყნებულ წერილში (აღდგომა“ - ნ.ფ.) ჩართულ ლექსშიც აქცენტირებულია ამგვარი „ღამურების“ რაოდენობა:

და ან ვინ არის მადლობის მთქმელი?
ვიღაცა ორი თუ სამი კაცი,
ჩინ-ორდენების მეძიებელი,
ბიუროკრატი, ვითომ მამაცი! . [ივერია, 1906:1].

ხოლო სტატიაში „იმერეთის თავად-აზნაურობის სულ-მოკლეობა“ ავტორი აღნიშნავს, რომ საქვეყნო საქმეს ის მოხელეები და ჩინოვნიკები ღალატობენ, რომლებსაც თავიანთი პრივილეგირებული მდგომარეობის დაკარგვა არ სურთ: „ესენი გახლავან მოხელე ჩინოვნიკები, რომელნიც ქუთაისში სცხოვრობენ და მათშიაც იმათ ეჭირათ დირიჟორის როლი, რომლებიც სხვა დროს მზეზე გამოფენას ვერ ბედავენ ხოლმე“ [ცნობის ფურცელი, 1906:1]. იქვე ნათქვამია, რომ „ქვეყანა სამაგალითოდ იქმნა აოხრებული! და ზოგიერთმა, ნაცვლად იმისა, რომ საქვეყნო ინტერესებისათვის ებრძოლა, ქვეყნის ცრემლსა და ოხვრაზედ ალაგო თავისი სიხარული და აღტაცება, ხალხს ზურგი შეაქცია, საუკუნოდ თავისი ზნეობრივი კოტრობა აღიარა და თავის თავის სამარცხვინოდ მოსპო; კეთილშობილურის აღშფოთებით აღსავსე წინადადება თავ. დ. მიქელაძისა უკუ აგდო ან და ჩააფუჩქა და რაღაც უცნაურის ადრესების და მადლობების გამოცხობას მოჰყვა.“ [ცნობის ფურცელი, 1906:1]. სწორედ ქვეყნის სამაგალითო აოხრებაზე საუბრობს აკაკი თავის გამუქვეყნებელ სტატიაშიც „იმერეთის გადაწვა მოძრაობის დროს“: „... დღეს ის ჰხდება, რაც მაჰმადიანობის დროსაც არ მომხდარა... მაშინ ფიცხელი ომის შემდეგ ააოხრებდენ რომელიმე კუთხეს საქართველოსას და დღეს კი, უმწო, უიარაღო, მთლიანი საქართველო იწვის და ოხრდება“ [ქუთაისის სახელმწიფო არქივი].

საანალიზო სტატიებისა და სამეცნიერო ლიტერატურაში განხილულ და უკვე აკაკი წერეთლის თხზულებებზე მიჩნეულ წერილებს შორის არსებული თვალსაჩინო იდეოლოგიურ-შინაარსობრივი მსგავსების გარდა, ყურადღებას იქცევს აკაკისათვის დამახასიათებელი ლექსიკური ერთეულების ხმარებაც: „ჩააფუჩქა“, „სამაგალითოდ აოხრებული“, „ზნეობითი კოტრობა“, „ძლევა-მოსილ მოძრაობა“ და სხვ. მესამე სუბიექტური პირის ნიშნად - ნენ დაბოლოების ნაცვლად -ენ-ის ხმარება. ასევე, ის მოხდენილი დამცინავი მეტსახელები, რომელთა შერქმევს დიდოსტატიც პოეტი იყო.

ყოველივე ზემოთქმულს ერთ საკითხსაც დავუმატებთ: თუკი მოხერხდება ჩვენი მოსაზრებების დამადასტურებელი დოკუმენტური მასალის მოძიება, ამით ეჭვიმუტანლად დადასტურდება აკაკის ავტორობა და, შესაბამისად, პოეტის ფსევდონიმების არასრულ ნუსხას კიდევ ერთი შეემატება - ივერიელი, რომლის გაიფრვამაც, შესაძლოა, სხვა სტატიების ავტორობის დადგენის აუცილებლობაც დააყენოს დღის წესრიგში.

ლიტერატურა:

გურგენიძე ნ., გორგაძე ი., - აკაკი წერეთელი, ცხოვრებისა და შემოქმედების მატინე. ბიბლიოგრაფიული ქრონიკა 1840-1915. თბილისი, „მეცნიერება“, 1989.

ზარდიაშვილი ე., - აკაკის ერთი ხელმოუწერელი სტატიის ატრიბუციისათვის. სამეცნიერო ჟურნალი „ლიტერატურული ძიებანი“, #35, გვ. 284-288. თბილისი, 2014.

ივერია. ყოველ-დღიური საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი, თბ. 1905, #43.

ფრუიძე ნ., - აკაკის უცნობი წერილი 1906 წლის რეპესიების შესახებ. სამეცნიერო ჟურნალი „ენა და კულტურა“, #25, გვ/ 115-122. ქუთაისი, 2021.

ცნობის ფურცელი. ყოველ-დღიური გამოცემა, თბ., 1906, #3034.

Nana Pruidze

Georgian University

Akaki Tsereteli's Unknown Letters and Case of their Ascription

Abstract

It is a common knowledge that sometimes writers consciously publish their works with hidden identity. That has several reasons. Writer's contemporaries and especially their closest circle know about it, but as the time passes, more difficult it gets for scientists to find out who the author is. If we are not be able to understand whole literary legacy of a writer, we can not study it either. This is why when publishing classics, they pay attention to other works as well which may be written by same author.

Those works which do not have a certain author and need extra research are published in different collection of works called „Dubia“. As the time passes if any research will confirm author, in the next academic publication text will move to the main part. If proven oppositely, that kind of text will be removed from „Dubia“ as well.

Generally, finding out the author is very difficult process and it needs to be researched in 3 main directions. Most important, surely, is finding documentary source; Also research must reveal lingual-stylish resemblance with author's real and assumed works.

It is important that none of Akaki's publications have „Dubia“, but there are some texts which may be written by him.

Our subject of research are two articles written in 1905-1906: „What Was Exposed?“ (Iveria, 1905, #45) and „Pettiness of Imereti's Noblemen“ (Paper of Notice, 1906, #3034). We think that author of both articles is Akaki Tsereteli and since this assumption does not have any direct proof, it has to be published in so called „gypothetical“ block. To achieve that, „Dubia“ must be added to Akaki Tsereteli's whole academic publications on which currently works Technical department of Shota Rustaveli institute of Georgian Literature.

Key words: Akaki Tsereteli, „Dubia“, Unknown Letters.

რეგენზენტი: პროფესორი ნესტან სულავა